

PANAMA PAZAR BİLGİLERİ

T.C.
Ticaret Bakanlığı
Uluslararası Anlařmalar ve Avrupa Birliği
Genel M¼d¼rl¼đ¼

İçindekiler

1. DIŐ TİCARET POLİTİKASI VE UYGULAMALARI	3
2. PAZARIN ÖZELLİKLERİ	8
3. ÖNEMLİ SEKTÖRLER	10
4. PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE DİĞER BİLGİLER.....	12
5. ŞİRKET KURULUŞU VE İŐ YAPMA İLE İLGİLİ BİLGİLER	14

1. DIŐ TİCARET POLİTİKASI VE UYGULAMALARI

DıŐ Ticaret Mevzuatı (İthalat Rejimi, İhracat Rejimi)

Panama'nın dıŐ ticaret politikasından bahsederken Panama Kanalı'nın Atlantik Okyanusu tarafında kalan Kolon Serbest Bölgesi (Zona Libre de Colon-ZLC)'ne değinmek önemlidir. Hong Kong'dan sonra dünyanın en büyük ikinci serbest bölgesi olan Kolon serbest bölgesi 1948'te kurulmuş olup, ithalat ve ihracat işlemleri, damga vergisi, emlak vergisi gibi vergilerin tamamında vergi muafiyeti bulunmaktadır.

Serbest bölgelerdeki ihracatçı firmalara, imalatta kullanılan ekipman ve hammaddeler için de vergi muafiyeti ve ihracat kazançları üzerinden de gelir vergisi, ihracat satış vergisi ve ihracat sanayisinin sermaye ve varlıkları üzerinden alınan vergiler dahil olmak üzere bir dizi vergi ve tarife teşviki uygulanmaktadır.

Kolon Serbest Bölgesi'nde yer almanın 3 yöntemi bulunmaktadır:

1) Serbest bölgede 20 yıllık yenilebilir bir kira sözleşmesi imzalanarak firma, kendi binasını inşa edebilir ya da hazır tamamlanmış bir binayı sahibinden kiralama yoluna gidebilir. (Kendi binasını inşa etme seçeneğinin tercih edilmesi durumunda serbest bölge teknik otoritesinin taslak inşaat planını uygun görmesi gerekmekte olup, Kolon bölgesinin az gelişmişliği göz önüne alınarak karşılaşılabilecek tüm altyapı sorunlarının çözümünden de firmanın sorumlu olacağı unutulmamalıdır.)

2) ZLC'da Serbest Bölge Yönetimine ait olan binaları kirama yoluna gidilebilir.

3) Hâlihazırda ZLC'de faaliyet gösteren diğeri firmalar ile depolama ve yönetim-dağıtım ve idari hizmetlerin yürütülmesi için temsilcilik anlaşmaları yapılabilir. (Bu tür hizmetler için ücretler, mal değerinin yüzdesi veya maliyet + sabit ücretler temelinde müzakere edilebilir. Panama'da pazarlık yapılması oldukça normal karşılanan bir ticari gelenektir.)

Panama dıŐ ticaret rejimlerinde amaç çoğu ülkede olduğu gibi ihracat ve ithalatta gümrük tarifeleri ve ithalat kotaları getirilerek dıŐ rekabetin korunmasıdır. Kanun veya özel sözleşmelerle muaf tutulanlar dışında, ülkeye giren yabancı ürünlere tarife uygulanmaktadır. Panama'nın Honduras, Kosta Rika, El Salvador, İsrail, Singapur, Nikaragua, Guatemala, Şili, Peru, Kanada ile serbest ticaret anlaşmaları vardır; Amerika Birleşik Devletleri ile ticareti geliştirme anlaşması ve Dominik Cumhuriyeti, Kolombiya ve Trinidad ve Tobago ile diğeri özel ticaret anlaşmaları bulunmaktadır.

Panama'da ticari faaliyet göstermek için ticari veya endüstriyel bir lisansa sahip olmak yeterli olup ithalat için ayrıca bir lisans belgesi aranmamaktadır. Ticari veya sınai lisans, Panama'nın çevrimiçi işletme kayıt hizmeti <http://www.panamaemprende.gob.pa> sitesinden yapılmaktadır.

Gümrük Vergileri

Panama Ekonomi ve Maliye Bakanlığı, her tür ticari mal için ülkeye giriş rejimi oluşturan İthalat Tarifesini düzenleme konusunda yetkilendirilmiştir.

Panama 1997'de Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'ne katıldığında, gümrük vergilerini birkaç tarım ürünü dışında maksimum %15'e ve genel ortalama olarak %12'ye indirerek bölgedeki en düşük oranlardan birine sahip olmuştur. Bugün, Panama'nın nominal tarife vergileri, tarife oranlarında ortalama %9 ile bölgedeki en düşük oranlardan biridir.

Panama Ulusal Gümrük İdaresi (Autoridad Nacional de Aduanas—ANA), tarifelerini 2016 yılında Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu GTİP-Harmonised System ile uyumlu hale getirmiştir. Panama'da genel olarak 6'lı GTİP kod kullanılmaktadır.

Gümrük tarifeleri, değer üzerinden veya miktar, ağırlık, boyut veya hacim temelinde hesaplanmaktadır (ad-valorem). Oranlar en az korumacıdan en çok korumacıya olacak şekilde %0 ila %33 arasında değişmektedir. Ülkede üretim sektörü büyük olmadığından ithalat vergileri, yerel olarak üretilen ürünlerle rekabet etmeyen mallara geleneksel olarak düşük olmuştur. Çoğu girdi ve üretilen ürün üzerindeki vergiler %3-15'tir.

Herhangi bir şirket, hassas ürünler kategorisinde yer alan *pirinç, süt ürünleri, domuz eti, mısır ve mısır ve domates* hariç olmak üzere diğer tüm ürünleri Panama'ya ham madde veya yarı işlenmiş mal olarak %3 gümrük vergisiyle ithal edebilir. Yukarıda yer alan linkten ürün bazında gümrük vergi oranlarının kontrol edilmesinde fayda görülmektedir.

2020 yılı Temmuz ayında yerli üreticilerin korunması amacıyla belirli domuz ürünlerinin ithalatında %40-70'lik arasında ilave vergi konulmuş; kavrulmuş kahvede uygulanan ithalat vergisi %54'ten %60'a, çözünebilir kahve tarifesi ise %10'dan %81'e yükseltilmiştir. Ülkede kahve ihracatı önemli bir paya sahiptir.

Panama'da karides yetiştiriciliği ve turizm gibi bir takım ihracat sektörleri bazı ithalat vergi ödemelerinden muaftır. Özellikle Kolon şehri gibi ekonomik olarak daha az gelişmiş bölgelere yabancı yatırımları çekmek için bu özel muafiyetler getirilmiştir.

Panama devleti, yerli ağaçtan yapılan mamul ürünlere uygulanan %1'lik vergi dışında, ihraç edilen ürünlere vergi uygulamamaktadır. İlaveten, ülkede ihracat yapan firmaları teşvik etmek amacıyla ihracat gelir vergilerine %100'e kadar indirim sağlanabilmektedir.

Vergiye tabi ihracat, Ekonomi ve Maliye Bakanlığı'ndan (Ministerio de Economía y Finanzas) bir ihracat izni gerektirir. Belirli hayvanlar ve nesli tükenme tehlikesi altındaki flora ve fauna için ihracat kısıtlamaları mevcuttur. Kütük, kütük blok veya suya batırılmış ağaç şeklindeki odunların ihracatı yasaktır. Bazı deniz ürünlerini ve demir dışı hurda metalleri ihraç etmek için izin gereklidir. Ateşli silahlar ve aksesuarları, mühimmat ve patlayıcıların ihracatı, İçişleri ve Adalet Bakanlığı'nın (Ministerio de Gobierno y Justicia) iznini gerektirir.

İç Vergiler ve Oranları

Gıda, ilaç, okul gereçleri ve diğer ürünler hariç olmak üzere Panama'da KDV (ITBMS) oranı yüzde yedi %7'dir. Alkollü içecekler %10, tütün ve tütün türevleri %15 oranında vergilendirilir. İhracat vergilendirilmemekte ve ihracatın gerçekleşmesi için ödenen KDV ise iadeye tabi tutulmaktadır. Bebekler için ilaç, gıda ve bazı ürünlerin satışı vergiye tabi değildir.

Ürün Standartları ile ilgili Uygulamalar

Panama, 1997 yılında ürün standartları, etiketleme ve belgelendirme politikası hakkında yeni düzenlemeler getiren standartlar (Endüstriyel ve Teknik Standartlar-COPANIT) ve Endüstriyel Teknoloji Genel Müdürlüğü (DGNTI) ile Panama Komisyonu'nun işlevlerini yeniden tanımlayan yasayı kabul etmiştir. Temel olarak, DGNTI'ye standartların ve teknik düzenlemelerin oluşturulmasında ana rolü üstlenmektedir. Ulusal Akreditasyon Konseyi (CNA) tüm ulusal akreditasyonlarla görevlendirilmiştir.

Panama dışı açık bir ekonomiye sahip olduğundan standartlar ve teknik düzenlemelerle ilgili önemli sorunlar bulunmamaktadır. Geçmişte çeşitli tarım ürünlerinde sorunlar yaşanmış olup, bunlar çoğunlukla bitki sağlığı sorunlarıyla ilgilidir.

Panama'nın standartlar/yönetmelikler belirlemediği ürünler için ABD ve Avrupa Birliği standartlarına ve teknik düzenlemelerine uygun olan tüm ürünler Panama pazarına da girebilmektedir.

Test Etme, Muayene ve Belgelendirme

DGNTI'nin yanı sıra bazı kamu kuruluşları da uygunluk değerlendirmelerinin yürütülmesinde ve test edilmesinde yetkilidir. Bu kuruluşlar arasında Sağlık Bakanlığı Merkez Sağlık Laboratuvarı (MINSA), Panama Üniversitesi, Panama Teknoloji Üniversitesi, Ulusal Bilim ve Teknoloji Sekreterliği (SENACYT), Tarımsal Kalkınma Bakanlığı (MIDA), Tüketici Koruma Kurumu ve Rekabet Savunması ve Tarımsal Pazarlama Enstitüsü (IMA) yer almaktadır.

Uygunluk değerlendirmeleri yapıldıktan sonra, DGNTI bir uygunluk değerlendirme sertifikası düzenlemektedir. DGNTI, ürünlerle ilgili uygunluk değerlendirmeleri yapmaya yetkili tek kuruluştur.

Ulusal Akreditasyon Konseyi (CNA), tüm ulusal akreditasyonlardan sorumlu hükümet yetkilisidir. Bu Konsey, Ticaret, Sağlık ve Tarımsal Kalkınma Bakanlıkları ve Ulusal Bilim ve Teknoloji Sekreterliği (SENACYT) dahil olmak üzere bir dizi devlet kuruluşu tarafından oluşturulmuştur. CNA, Konsey'in teknik organı olan bir teknik sekreterlik aracılığıyla çalışır. Teknik sekreterlik, kamu ve özel sektör uzmanlarından oluşan akreditasyon komitelerini atamakta ve bu komiteler CNA kararları için temel girdi sağlamaktadır. Akaryakıt laboratuvarları ve çevre test laboratuvarları ile iş yapan kuruluşlar için akreditasyon zorunludur. Diğer tüm akreditasyonlar isteğe bağlıdır. Akreditasyon üç kategoride verilebilir: Laboratuvarlar (kalibrasyon ve test), muayene kuruluşları ve sertifika veren kuruluşlar.

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Yerel yönetmelikler, sağlık riskleri nedeniyle özel talimatlar veya uyarılar gerektiren bir gıda ürünüde Sağlık Bakanlığı'nın İspanyolca olarak etiketlenmesi gerektiğini beyan ettiği ilaçlar, tarım kimyasalları, toksik ürünler ve gıda ürünleri gibi belirli bir içerik olmadıkça, çoğu ürün için etiketlerin İspanyolca olması zorunlu değildir. Etiketler, üreticinin adı ve adresi, son kullanma tarihi, içerik listesi, lot numarası ve toz, sıvı vb. gibi ürün formu ile ilgili temel bilgileri içermelidir.

Genel olarak, ABD etiketleme ve işaretleme gerekliliklerine uyan ürünler Panama'da satış için kabul edilmektedir. Gıda ürünleri etiketleme ve işaretleme, CODEX Alimentarius yönergelerine uygun olmalıdır. Bununla birlikte, taze soğan, taze patates, süt ürünleri ve taze kabuklu yumurta gibi ürünler için Panama'nın Teknik Yönetmelikleri tarafından özel etiketleme gereklilikleri belirlenmiştir.

Yeniden ihraç edilmek üzere Panama'ya gelen tüm mallar, her kutuda veya konteynerin dışında "PANAMA IN TRANSIT" olarak işaretlenmelidir.

Teknik Engeller

Bir DTÖ üyesi olarak Panama, DTÖ'nün Standartların Hazırlanması, Kabulü ve Uygulanmasına İlişkin İyi Uygulama Kurallarını içeren Ticarete Teknik Engeller Anlaşmasını (TBT) uygulamaktadır.

DGNTI standardizasyon ve onaylama yetkilerine ek olarak, teknik engeller konusunda DTÖ için ulusal araştırma noktasıdır. Düzenleyici Bilgi Merkezi (Centro de Información Normativa – CIN) aracılığıyla bilgi sağlar ve kullanıcılara yerel ve uluslararası teknik kılavuzlar, standartlar ve yönetmelikler konusunda da yardımcı olmaktadır.

Panama, DGNTI'nin uluslararası düzeyde iletişimi sürdürmesine ve standardizasyon süreçlerine doğrudan katılmasına izin veren Uluslararası Standardizasyon Örgütü'nün (ISO) bir üyesidir ve aynı zamanda Gıda ve Gıda Bakanlığı tarafından özel olarak kurulan Codex Alimentarius Komisyonu'nun da bir üyesidir.

Panama, gıda alanında teknik standardizasyonu ele almak için Birleşmiş Milletler Tarım Örgütü (FAO), Uluslararası Elektroteknik Komisyonu (IEC); Pan Amerikan Standartları Komisyonu (COPANT); inşaat alanında teknik standardizasyonu sağlayan American Society for Testing and Materials (ASTM); Kolombiya Teknik Standartları ve Sertifikasyon Enstitüsü (Instituto Colombiano de Normas Técnicas y Certificación – ICONTEC); ve İspanyol Standardizasyon ve Sertifikasyon Derneklerinin (Asociación Española de Normalización y Certificación – AENOR) üyesidir.

Şu an için Panama'da 15 teknik el kitabı, 495 teknik standart ve 84 teknik yönetmelik bulunmaktadır. Teknik düzenlemelerin yaklaşık yüzde 67'si gıda teknolojisi sektörüne ilişkin olup, kalan yüzde 33'ü şu sektörlerle ayrılmıştır; inşaat malzemeleri ve binalar, petrol ve yan ürünleri, metroloji ve kimyasal ürünler. Panama tarafından kabul edilen tüm teknik düzenlemeler, uluslararası ilke ve standartlara uymaktadır.

Piyasaya arz edilen tüm ürünlerin güvenli ve kaliteli olmasını sağlamak ülkelerin en temel öncelikleri arasındadır. Bu amaçla, ürünlerin uyması gereken teknik kriterler (standartlar ve teknik düzenlemeler) ile ürünlerin bu kriterlere uygun üretildiğini belgeleyen uygunluk değerlendirmesi işlemlerine günümüzde daha fazla başvurulmaktadır. Standartlar, teknik düzenlemeler ve uygunluk değerlendirmesi prosedürleri, sınai, ekonomik ve ticari gelişmeye katkıda bulunan, insan can ve mal güvenliğini korumayı amaçlayan, modern ekonominin ve standardizasyon sisteminin temel taşlarıdır.

Bununla birlikte, standartlar, teknik düzenlemeler ve uygunluk değerlendirmesi işlemleri çoğu zaman insan sağlığı ve güvenliği gibi meşru amaçların ötesinde ticarete teknik engeller olarak adlandırılan ve uluslararası ticaretin serbest akışını olumsuz etkileyen engellere yol açmaktadır. Uluslararası kabul görmüş standartlardan farklı teknik kriterler belirlenmesi ve gerektiğinden katı test ve belgelendirme işlemlerinin zorunlu kılınması bu alandaki en önemli sorunlardır. Şeffaf bir şekilde kabul edilmeyen ve uygulanmayan bu düzenlemeler ihracatçı firmalar açısından ek külfet ve maliyetlere de yol açmakta ve rekabet edebilirliklerini güçleştirmektedir. İhracatta karşılaştığımız ticarete teknik engellerin önlenmesi, sürdürülebilir ihracat artışının sağlanması açısından da önemlidir.

Bu kapsamda, T.C. Ticaret Bakanlığı Ürün Güvenlięi ve Denetimi Genel Müdürlüğü internet sayfasında konu ile ilgili ayrıntılı bilgi mevcuttur: (<https://teknikengel.gov.tr/>).

Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesi, ihracatçılarımızın ticarete teknik engeller alanında yararlanacağı ve etkin olarak kullanacağı temel bir platform olarak yapılandırılmıştır. Bu çerçevede; ihracata konu ülkenin ticarete teknik engeller uygulamaları hakkında bilgi sahibi olunabilmekte, ihtiyaç duyulan ülke mevzuat ve uygulamaları hakkında ilave bilgiler Bakanlığımızdan talep edilebilmekte ve ihracatta karşılaşılan ticarete teknik engeller interaktif olarak Bakanlığımıza bildirilebilmektedir. Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesine üyelik suretiyle ilgilenilen ülke ve ürün gruplarına ilişkin taslak düzenlemeler e-posta ile günlük olarak gönderilmektedir. Ayrıca, firmalarımız ihracatlarını olumsuz etkileyebilecek diğer ülke düzenlemelerini taslak aşamasında öğrenip yorum yapabilmektedir. Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesine üyelik ücretsizdir.

2. PAZARIN ÖZELLİKLERİ

Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları

Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları Komitesi Ticaret ve Sanayi Bakanlığı öncülüğünde altı devlet kurumunun temsilcilerinden oluşmakta olup, Panama fikri mülkiyet hukuku ve politikasından sorumludur. Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları için başvuru yapılacak kurum yine Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'dır.

Komite, cezai yaptırımları koordine eder ve aşağıda yer alan başlıklar altında her bir konunun kanunla güvence altına alınmasını sağlar. Fikri mülkiyetle ilgili devlet tarafından atanan özel bir savcının oluşturulması, Panama'da fikri mülkiyet haklarının korunmasını ve uygulanmasını güçlendirmiştir. Komite özellikle son teknoloji ürünü korumaları içeren patentler, ticari markalar, test verileri ve yazılım, müzik, metin ve videolar ve korsan yayıncılık konularında çalışmaktadır.

Telif Hakları

Panama, telif haklarının korunmasına ve korsanlığa karşı özel bir telif hakkı bürosuna sahip olmasına rağmen, korsanlık önemli bir sorun olmaya devam etmektedir.

Patentler

Panama Sınai Mülkiyet Yasası, başvuru tarihinden itibaren 20 yıllık bir patent koruması süresi sağlar. Sınai Mülkiyet Kanunu ticari sırlar için özel koruma sağlar.

Ticari Markalar

Panama'da basitleştirilmiş bir ticari marka tescil sürecini ile ticari marka koruması sağlanmaktadır. Bu patent ilk seferde 10 yıllık olup, daha sonra yenileme yapılabilmektedir. Devletin patentli ürünleri kontrol etme ve hukuka aykırı tespitlerin yapılması halinde ticari mallara el koyma yetkisi bulunmaktadır. Marka Tescil Ofisi, on-line olarak başvurulabilen ve diğer tüm markaların da on-line olarak sorgulatabildiği bir sisteme sahiptir.

Patent işlemleri ve marka tescili ile ilgili tüm ilave bilgi ve belgelere aşağıdaki linkten ulaşılabilir.

<https://digerpi.mici.gob.pa/>

Dağıtım Kanalları

Coğrafi konumu nedeniyle deniz, hava ve karayolu seçeneklerinden hepsine sahip olan Panama, sadece ülkenin değil tüm dünya ticaretinin bağlantı yeri olması nedeniyle önemli bir avantaja sahiptir. Pasifik ve Atlantik okyanuslarının arasında olan ve Panama Kanalı sayesinde tüm Amerika kıtasında malların kolayca yer değiştirmesi mümkün bulunmaktadır. Özellikle Kolon Serbest Ticaret Bölgesi ve Panama-Pacífico Özel Ekonomik Bölgesine (Área Económica Special Panama Pacífico) gelen mallar, ithalat, ihracat ve yeniden ihracat yapılmak üzere konteyner sistemi ile karayolu ve demiryolu ile ülke içerisinde dağıtılmakta, ilaveten Tocumen havaalanı ile önemli bir platforma ev sahipliği yapmaktadır. Panama'nın coğrafi konumu ve modern lojistik platformları ile yerli ve yabancı yatırımcılara ev sahipliği yapmakta ve ülkeden dünya üzerindeki yaklaşık 3.5 milyar insanın olduğu bir pazara erişim imkanı bulunmaktadır.

Tüketici Tercihleri

Panamalı tüketicilerin iki sosyo-ekonomik segmente ayrıldığı söylenebilir. Birinci grup, uluslararası ürünleri tercih eden ve fiyattan çok kaliteye önem veren, Amerika ve Avrupa trendlerinden etkilenen, alışveriş merkezlerinde alışveriş yapmayı seven üst gelir grubu olup, diğer grup ise satın alma kararı verirken fiyatın kilit faktör olduğu, genellikle indirim arayan ve büyük mağazalarda ve satış noktalarında satın alan düşük-orta gelirli tüketicilerdir.

Panamalı tüketiciler genel olarak yeni ürünlere açıktır ve zaman içerisinde internetten daha fazla satın alma eğiliminde olduğu gözlemlenmektedir. İnterneti yalnızca indirim ve fırsatları yakalamak için değil, almayı planladıkları ürüne ilişkin bilgi ve yorum aramak için de kullanılmaktadırlar.

Panama pazarı ABD pazarının oldukça etkisinde olup, ABD’de meşhur veya trend olan ürünler daha kaliteli olarak algılanabilmektedir.

Gıda söz konusu olduğunda ise, Panama’da pazarın çoğunlukla süpermarketler, hipermarketler ve bağımsız gıda mağazaları tarafından domine edildiği görülmektedir. İlâveten, son yıllarda kolay hazırlanan ve sağlıklı gıdaları tüketmenin de trend olduğu gözlenmektedir.

Satış Teknikleri ve Satışı Etkileyen Faktörler

Satış sonrası danışmanlık ve teknik yardım sağlayan ve müşterilere yedek parça, servis ekipmanı ve kaliteli hizmet dahil olmak üzere destek sağlayacağı düşünülen marka ve firmalara yönelik olarak pozitif bir eğilim olduğunu söylemek mümkündür.

Panama’da iş görüşmeleri genellikle yüz yüze, kahve veya öğle yemeği eşliğinde yapılabilmektedir. Ülkede networking iş yapma anlamında önemli bir rol oynamaktadır. Ülkeye ilk kez giriş yapacak firmalar için özellikle İspanyolca bilinmemesi halinde Panama’da yerleşik bir firma ile çalışılmasında fayda görülmektedir.

Pazarlık oldukça yaygın bir ticari gelenek olup, genellikle satıcıdan indirim yapması beklenmektedir.

Kamu İhaleleri

Panama, kamu ihaleleri için kolaylaştırılmış bir on-line sisteme sahiptir.

<http://www.panamacompra.gob.pa> üzerinden tüm kamu kuruluşlarının açtığı ihaleler, son başvuru süreleri ve gerekli evraklar paylaşılmaktadır. İhaledeki güncel aşamalar da yine bu web-sitesi üzerinden takip edilebilmektedir. Panama’da kamu alım ihtilaflarını çözmek üzere bir idare mahkemesi de bulunmaktadır. Bu idare mahkemesinin kararları da Panama Yüksek Mahkemesinin incelemesine tabiidir. Panama'nın hükümet dahil ticaret ve yatırımı etkileyen konularda rüşvet verilmesi iç hukuk kapsamında suç olarak kabul edilerek cezaya tabidir. Ancak rüşvet, halen ülkenin önemli sorunlarından biridir.

3. ÖNEMLİ SEKTÖRLER

Tarım ve Hayvancılık

Panama tarım ve hayvancılık üretimi ve ihracatı için teşvikler getirmiştir. Teşvikler arasında elektrik ücretlerinde %30'a varan indirim, gübrelerin ücretsiz dağıtımı ve vergi teşvikleri yer almaktadır. Sığır, balık, domuz, kümes hayvanları ve diğer hayvanların ticari olarak yetiştirilmesi; hiçbir yerel ham madde kullanılmamasına rağmen gübre ve diğer zirai kimyasallar ile tarım ve hayvancılık üretimi için hayvan, ekipman ve mal alımının finansmanı da teşvikler arasındadır.

Tarımsal Tarımda Dönüşüm için Ulusal Komisyonu (Comisión Nacional para la Transformación Agropecuaria) ve sektörü dönüştürmek için Tarımsal Kalkınma Bakanlığı'na (Ministerio de Desarrollo Agropecuario) bağlı özel bir fon oluşturulmuştur. Fon, diğer sektörlerin yanı sıra muz, kakao, kahve, organik tarım, pirinç ve karides yetiştiriciliği gibi tanıtılmaya değer tarım faaliyetlerine kredi ve doğrudan mali yardım sağlamaktadır.

2021 yılında, gıda üretiminden deniz ürünlerine ve ilaç endüstrisi için hammaddelere kadar her alanda tarımsal sanayiye teşvik eden "tarım parklarına" en az 2 milyon ABD doları tutarındaki yatırımlar için vergi teşvikleri getirilmiştir. Vergi rejimi, tarım parklarını vergilerden veya ithalat tarifelerinden muaf tutmaktadır. Beş yıl süreyle teçhizat, makine veya inşaat malzemeleri ve 20 yıl süreyle emlak vergileri üzerinden muafiyet sağlanmaktadır.

Ülkede ekilebilir alan ülke yüzölçümünün yaklaşık %7.5'ini oluşturmakta olup, tarım sektörünün geliştiğini söylemek pek mümkün değildir.

Sanayi

Aralık 2020'den itibaren yürürlükte olan kanunla, imalatla ilgili hizmetlere yönelik yatırımlar için yeni bir avantajlı vergi rejimi oluşturulmuştur. İmalat, hafif imalat, onarım ve bakım, montaj ve ilgili nakliye faaliyetlerine başlayan yabancı firmalara, yerel işçileri eğitmeyi ve teknoloji transfer etmeyi kabul etmeleri halinde bir dizi avantaj uygulanmaktadır. Avantajlar arasında beş yıllık bir gelir vergisi muafiyeti (bundan sonra %5'lik bir gelir vergisi indirimi uygulanmaktadır), bordro vergisi muafiyetleri, yatırım garantileri, gümrük desteği, yerel işçi alımı için daha esnek uyum gereklilikleri ve yabancı idari personel için beş yıllık yenilenebilir çalışma izinleri yer alır. Bu tür firmalar, kredilerden sonra asgari %2'lik bir gelir vergisi ile birlikte, ödenmesi gereken yerel vergiler için ödenen yabancı vergiyi kredilendirebilir. Şirketler, mevcut serbest ticaret bölgelerinde veya Panama'nın başka bir yerinde operasyonlar kurabilir.

Hizmetler

Tarihi olarak Latin Amerika'nın istikrarlı ekonomilerinden biri olan Panama ekonomisi ağırlıklı olarak hizmet sektörüne dayanmaktadır. Hizmet sektörünün GSMH'daki payı yaklaşık %77'dir.

Hizmet sektörü, Panama Kanalı'nın işletilmesi, Colon Serbest Bölgesi ve Panama şehrinde bulunan uluslararası bankacılık merkezi odaklıdır. Panama ekonomisi, GSYİH'sinin yaklaşık %80'ine tekabül eden oldukça gelişmiş bir hizmet sektörü üzerine kuruludur. İstihdamın üçte ikisini oluşturan hizmet sektörünün en önemli bileşenleri, küresel ticaretin %5'inin gerçekleştiği Panama Kanalı, kıtadaki en büyük serbest bölge olan ZLC ve ham petrolün Pasifik ve Atlantik kıyıları arasında taşınmasını sağlayan Trans-Panama Boru Hattı'dır. Kanal, mineral ticaretinin de yaklaşık %20'sine ev sahipliği yapmakta ve ulusal bütçeye yılda yaklaşık 2 milyar ABD doları katkı sağlamaktadır. Hizmet sektöründeki diğer önemli sahalar finans, sigorta, konteyner ticareti, gemicilik, lojistik, nakliye, haberleşme, bankacılık ve turizmdir.

Madencilik

Panama'da önemli miktarlarda bulunan mineraller arasında bakır, altın, mangan ve gümüş yer almaktadır. Panama dünyanın en büyük iki işlenmemiş bakır yatağına sahiptir. Devlet, madeni bulan yabancı veya yerli yatırımcıya maden imtiyazı vermektedir. İmtiyaz, tüm jeolojik ve sismik araştırmalar, maden çıkarma operasyonları, çıkarılan madenlerin nakliyesi ve çıkarılan madenlerin depolanması, pazarlanması ve ihracatı için münhasır haklar vermektedir.

Enerji

Panama, Orta Amerika'nın en büyük enerji tüketicisidir. Petrol, doğalgaz ve kömür rezervlerinin kısıtlı olduğu ülkede hidrokarbon ihtiyaçlarını ithal ederek karşılamaktadır. Bu sebeple ülkede enerji yatırımları konusunda çeşitli projeler bulunmaktadır. Ülkede Orta Amerika'nın en büyük rafinerisi bulunmaktadır. 7 yıl kapatıldıktan sonra 2003 yılında tekrar faaliyete geçen Pasifik-Panama boru hattı bölgeye enerji tedarik etmektedir. Bölgedeki güç kesintilerini azaltmak ve enerji yatırımlarını teşvik etmek amacıyla faaliyete geçen ve Orta Amerika elektrik şebekesinin entegrasyonunu sağlayan Puebla-Panama projesinde Panama da yer almaktadır. Bu girişiminin amacı enerji maliyetlerini ve enerji kesintileri sıklığını azaltmak bunun yanı sıra yeni santrallerin geliştirilmesi için özel sektör yatırımlarını çekmektir.

Ülkede Orta Amerika'nın en büyük rafinerisi mevcuttur. Ülke Trans-Panama boru hattı ile Pasifik'e, Ekvator'a ve Karayipler'e günde 70.000 varil petrol dağıtmaktadır.

Panama'da enerji üretiminin yaklaşık %80'i hidroelektrik teknolojisi ile üretilmektedir. Bu nedenle, Río Chagres ve Río Chepo gibi nehirler enerji üretimi için oldukça önemlidir.

4. PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE DİĞER BİLGİLER

İş Kültürü

Panama'daki iş ilişkileri temel olarak kişisel temas yoluyla sağlanır. Ticaret fuarlarına, konferanslara veya diğer ticari etkinliklere katılım sağlanması önemle tavsiye edilir. Panamalı bir ortakla kişisel bir ilişki kurmak için yüz yüze iletişim çok önemlidir.

İspanyolca, Panama'nın resmi dilidir ve en çok iş yaparken konuşulur. Uluslararası şirketler de olmak üzere İspanyolca kullanılmaktadır. Ülkeye gelen yabancılar, yakın coğrafyalardan geldiği ve bölgenin tamamında İspanyolca konuşulduğu için İngilizce bilen-kullanan personel sayısı oldukça azdır.

Toplantılar mutlaka önceden planlanmalı ve onaylanmalıdır. Panamalılar karar vermek için acele etmezler, ülkemiz insanı aksine sakin ve ağırkanlıdır. Bu nedenle çok kısa sürede iş bağlantıları kurulması oldukça zordur. Kamu sektöründe de bürokratik hantallıklar görülmektedir. Genellikle toplantı ve görüşmelere ufak da olsa gecikmeyle katıldıkları gözlenmiştir.

İlaveten, Panama'da yolsuzluk, niteliksiz işgücü, pazar küçüklüğü gibi ciddi ekonomik sıkıntılar bulunmaktadır. BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi'ne göre, Panama her yıl– GSYİH'sinin yaklaşık %1'ini - 500 milyon ABD doları- yolsuzluk nedeniyle kaybetmektedir.

Yetersiz eğitilmiş personel, çok sayıda birikmiş davalar nedeniyle yargı sistemi yatırımcılar için sorun teşkil edebilmektedir. Yargının siyasi etkiden bağımsız olduğuna dair tartışmalar da bulunmaktadır.

Para Kullanımı

Panama'nın yerel bir kağıt para birimi bulunmamakta ve ülkede ABD doları kullanılmaktadır. Balboa, nominal değerinde ve ABD doları eşdeğerindedir (1 ABD doları=1 balboa). Bu yüzden bölgedeki civar ülkelere göre genel fiyatlar daha yüksektir. Ülkede sermaye için herhangi bir kayıt gerekliliği yoktur ve ülkeye fon transferi vergiye tabi değildir. Sermayenin veya birikmiş karların ülkesine iadesi konusunda geçerli vergilerden farklı herhangi bir kontrol yoktur. Panama yabancı yatırımı teşvik etmekte ve Panama'yı yabancı yatırımcılar için Latin Amerika'daki birincil varış noktası olarak konumlandırmak için çalışmalarını sürdürmektedir. Yatırımcılar karlarını ve sermayelerini ülkelere geri gönderebilmektedirler.

Latin ve orta Amerika bölgesinde dolarize para yapısına sahip olan Panama, istikrarı ve para biriminin dünyada en çok kullanılan para birimlerinden biri olması nedeniyle yatırımcılar tarafından tercih edilmektedir.

Alışverişte nakit kullanımı yaygın olmamakta ve kredi kartı ile cep telefon numarası üzerinden ödeme yapılan "Yappy" isimli uygulama sıkça tercih edilmektedir. Günlük hayatta 20 ABD doları üzerindeki banknotlara çok az rastlanmaktadır.

Pasaport ve Ülkeye Geçici Giriş Vizesi uygulaması

Diplomatik, Hizmet ve Hususi ve Umuma Mahsus Pasaport hamilleri 3 aylık bir süre için vizeden muaf bulunmaktadır.

Resmi ve umuma mahsus pasaport sahibi Panama vatandaşları ise ülkemize girişlerinde 90 gün süreyle vizeden muaftırlar. Ülkemizdeki toplam kalış süresinin son 180 gün içerisinde 90 günü aşmaması gerekmektedir.

THY, İstanbul - Bogota - Panama - İstanbul hattında 2021 Kasım'dan bu yana haftanın her günü sefer yapmaktadır. 30 Ekim 2022 tarihinde İstanbul-Panama hattında doğrudan uçuşlar başlatılmış olup, haftalık toplam sefer sayısı 10'a çıkmıştır.

Resmi Tatiller ve Mesai Saatleri

Panama'da kamu kurum ve kuruluşlarında çalışma saatleri genel olarak sabah 8 ile öğleden sonra 4 arasındadır. (8 am-4pm)

2023 yılında ülkedeki resmi tatil ve milli günler aşağıdaki gibidir:

- 2 Ocak: Yeni Yıl
- 9 Ocak: Martyrs Günü
- 20-21-22 Şubat: Karnaval
- 7 Nisan: Mutlu Cuma
- 1 Mayıs: Emek Günü
- 3-4 Kasım: Kolombiya'dan Ayrılış-Bağımsızlık Günü
- 5-6 Kasım: Kolon Günü
- 10 Kasım: La Villa de Los Santos'tan Ayrılış- Bağımsızlık Günü
- 28 Kasım: İspanya'dan Ayrılış-Bağımsızlık Günü
- 8 Aralık: Anneler Günü
- 20 Aralık: Bağımsızlık Günü
- 25 Aralık: Noel

Yerel Saat

Panama ile Türkiye arasındaki saat farkı -8 saattir.

5. ŞİRKET KURULUŞU VE İŞ YAPMA İLE İLGİLİ BİLGİLER

Şirket Türleri

Panama'da 5 ayrı şekilde ticari şirket kurulması mümkündür

1. Anonim Şirket (Sociedad Anónima)
2. Limited Şirket (Sociedad de Responsabilidad Limitada)
3. Genel Ortaklıklar (Sociedad en Nombre Colectivo)
4. Adi Limited Ortaklık (Sociedad en Comandita Simple)
5. Anonim Ortaklık Şirketi (Sociedad en Comandita por Acciones)

Şirket Kurma Prosedürü

Panama'da şirket kurulumu genel olarak bir günde tamamlanır, şube ve ya acente açma işlemleri ise ortalama üç gün sürmektedir.

Şirketler, çevrimiçi sistem Panamá Tramita (<https://www.panamatramita.gob.pa>) aracılığıyla Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'na (Ministerio de Comercio e Industrias) bir faaliyet bildirimi (operasyon bildirimi) sunmak zorundadır. Şirketler ayrıca, şirket kurulurken yönetici ve çalışanları eğer Panama'da bulunmuyorsa, tüm yasal işlevleri yürütmek için Panama'da ikamet eden yerel bir temsilci ile çalışmalıdır. Kişi bir şirket çalışanı, direktörü veya harici bir yasal temsilci olabilmektedir. Temsilci, tüm ticari faaliyetlerden yasal olarak sorumludur (bu hüküm, kara para aklama faaliyetlerini engellemeyi amaçlamaktadır).

Daha önce yukarıda bahsedilen beş tür kuruluş, Panama'da her türlü ticari işletme işlemlerinin yürütülmesi için kullanılabilir. İşletmeler tek bir yönetici ile de yönetilebilmektedir. Panama'da yaşayan yabancılar genellikle anonim şirket statüsüyle iş yapmaktadırlar. Yabancı bir şirketin şubesi Panama'da şube veya temsilcilik kurabilecek yabancı şirketlerin Panama Siciline (Registro Público de Panamá) kayıt olmaları gerekmektedir. Şirketin tüzük belgeleri kamuya kayıt edildikten sonra tüm yasal haklara sahip olmaktadır. Panama Ticaret Kanunu, yabancı şirketlerin ülkelerinde faaliyetlerine başlayabilmeleri için ayrıca "kendi ülkelerinde izin verilmeyen faaliyetlerde bulunamayacaklarına" dair bir belgenin tevsikini zorunlu tutmaktadır. Yurt dışında yerleşik kişi ve kuruluşların, Panama'da bir çalışanı veya temsilcisini bulundurarak doğrudan veya vekaleten, faaliyetlerin tamamen yürütüldüğü bir ofis veya işyerinin Panama'da bulunması halinde şirketin Panama'da faaliyet gösterdiğini kabul etmektedir. Ticaret siciline kayıt prosedürleri ülkenin Ticaret Kanununda belirlenmiş olup, en genel kural olarak Panama'da yerleşik bir avukat tarafından noter onaylı bir kuruluş tüzüğünün hazırlanması ve onaylanmasıdır. Yabancı yatırımcının ülkeye gelmesine gerek olmadan vekalet yoluyla şirket kurulabilmektedir. Yönetim kurulu ve pay sahiplerinin Panama vatandaşı olması, ya da ikametlerinin Panama'da bulunması gerekli değildir. Yönetim kurulu toplantılarının Panama'da yapılması konusunda bir hüküm bulunmamaktadır.

Joint Venture (İş Ortaklığı)

İş ortaklığı, iki veya daha fazla kişi arasında yapılan bir sözleşmedir. Bir ve ya daha fazla iş için bir araya gelen işletmelerin arasında oluşturulacak iş ortaklığı için kamu tarafından ilave bir belge talep edilmemektedir.

Şirket kurulumuna ilişkin ilave bilgi ve belgelere aşağıdaki linklerden ulaşılabilmektedir.

<https://dinade.mici.gob.pa/>

<http://www.cna.gob.pa/>

<https://mici.gob.pa/sem-normativa/>

Sigorta

Panama Ticaret ve Sanayi Bakanlığına bağlı bir kuruluş olarak Sigortacılık ve Reasürans Müfettişliği birimi ülkede sigortacılık ve sigorta sermayelendirmeye ilişkin şirketlerin faaliyetlerinin düzenlenmesi ve sigorta brokerliği mesleğinin icrasına ilişkin normların oluşturulması konusunda yetkilendirilmiştir.

1984 yılında, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'na bağlı Ulusal Reasürans Komisyonu oluşturulmuş ve Sigorta ve Reasürans Müfettişliği bu komisyonun yürütme organı olarak görev yapmaktadır. Sigorta ve reasürans müfettişliği özerklik kazandığı için sigortacılık sektörü tarihinde yeni bir sayfa açılmıştır. Bahse konu kuruluş, sigorta sektörünün denetim ve gözetimini yapmakla da yükümlüdür. 2012 yılında ise “Sigortacılık Faaliyetlerini Düzenleyen ve Diğer Hükümleri Belirleyen Kanun” çıkarılarak sigortacılık sektörüne güncel bir mevzuat kazandırılmış, faaliyeti düzenleyen ve teşvik eden bir yasa oluşturulmuştur.

Panama Sigorta ve Reasürans Müfettişliğinin amacı ülkedeki sigorta şirketlerinin ve şubelerinin reasürans operasyonlarını ve sigortacılık faaliyetlerini denetlemektedir.

İlave bilgiler için aşağıdaki web sayfası ziyaret edilebilir.

<https://superseguros.gob.pa/>

Bankacılık Mevzuatı

Panama'da Merkez Bankası bulunmamaktadır. 2008 tarihli 2 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile birlikte ülkedeki bankacılık sistemini düzenlenmiş ve Merkezi Banka Denetim yapısı Devlet tarafından oluşturulmuştur. Bu yasa, aşağıda açıklandığı gibi üç farklı türde bankacılık lisansı oluşturmaktadır:

Genel Bankacılık: Panama yasalarına göre örgütlenmiş bankalar ile Panama'da ve uluslararası alanda faaliyet gösteren yabancı bankaların şubeleri için,

Uluslararası Bankacılık: Panama yasalarına göre kurulmuş ve şubeleri sadece yurt dışında faaliyet gösteren bankalar için,

Temsil Bankacılığı: Panama'da ofisi bulunan ancak bankacılık işlemleri yapmayan yabancı bankalar için, bankacılık lisansları bulunmaktadır.

Kanun, lisansın türüne bağlı olarak çeşitli ihtiyat ve sermaye gereklilikleri ve diğer bazı koşullar öngörmektedir. Panama'da iki ulusal banka vardır, National Bank of Panama (Banco Nacional de Panama) ve diğeri Savings Bank'tır (Caja de Ahorros). Ticari Bankalar Denetimi Otoritesi, Panama'da bulunan tüm farklı bankalara lisans vermekten sorumlu devlet kuruluşudur. Panama, dünya çapında varlığı olan bankacılık kurumları da dahil olmak üzere bölgenin en büyük bankacılık ve finans merkezlerinden birine sahiptir. Panama'daki bankacılık sistemi, Panama'da 58 yetkili banka, 2 kamu bankası, 40'ı genel lisansa ve 16'sı uluslararası lisansa sahip olmak üzere faaliyet göstermektedir.

Vizeler

Çok uluslu şirketler, şirket aracılığıyla daimi personel vize işlemlerini yönetebilmektedir. Çok uluslu şirkete daimi personel vizesi alan yabancı personel, kanuna göre şirket bünyesinde çalışırken Panama Cumhuriyeti'nde çalışma hakkına da sahip olmaktadır. Daimi personel vizesi iş sözleşmesi ve referans kartının daha kısa bir süre öngördüğü durumlar dışında, aynı süre için uzatılabilen beş yıllık bir süre için verilmektedir. Vize ve referans kartının uzatılabileceği süre konusunda herhangi bir sınırlama yoktur.

Ayrıca şirketler, çok uluslu şirkete teknik veya eğitim hizmeti veren yabancı personel için üç ayı geçmemek ve bir defaya mahsus olmak üzere üç ay daha uzatılabilecek şekilde geçici personel vizesine başvurabilir.

Herhangi bir çok uluslu şirkette çalışan veya çalışmış olan yabancı personelin, çok uluslu şirket daimi çalışma vizesinin onaylanmasından itibaren sayılan beş yıllık süre geçtikten sonra daimi oturma iznine başvurma hakkı vardır.

Daimi oturma iznini başvuran ve talebi kabul edilen personel, uluslararası bir şirkette çalışmaya alışmaya devam ettiği takdirde gelir vergisi, sosyal güvenlik katkı payı ve eğitim sigortası ödemesine tabi olmaktadır.

Çalışma ve oturma iznine ilişkin tüm bilgi ve istenen belgelere aşağıdaki linkten ulaşılabilir.

<https://mici.gob.pa/sem-visas/>

Kaynak: T.C. Panama Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği